

POPULIZAM U ARGENTINI – SEDAM DESETLJEĆA PERONIZMA

Lidija Kos-Stanišić

*Izvanredni profesor
Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti*

SAŽETAK

Članak prikazuje sedam desetljeća peronizma i njegove ideološke transformacije. U prvom poglavlju izlažu se osnovne karakteristike populizma u Latinskoj Americi, dok drugo i treće analiziraju politiku karizmatičnih lidera peronističke stranke – Juana Peróna, predstavnika klasičnog populizma, te Carlosa Menema, predstavnika neoliberalnog populizma. Posljednje poglavlje posvećeno je ideologiji i politici bračnog para Nestora i Cristine Kirchner. Svi navedeni peronistički lideri su, ovisno o političkoj situaciji, manevrirali između lijeve i desne političke opcije. Činjenica da jedan populistički pokret, peronizam, može jednostavno mijenjati svoj sadržaj govori u prilog tezi da populizam predstavlja slabo utemeljenu ideologiju. Autorica to dokazuje na primjeru ekonomskog nacionalizma i suprotstavljanja elitama i „opasnim drugima“ te zaključuje da, iako su zastupali različite ideologije, peronizam, menemizam i kirchnerizam imaju znatno više sličnosti nego razlika.

KLJUČNE REČI: populizam, Argentina, peronistička stranka, Juan Perón, Carlos Menem, Nestor i Cristina Kirchner

1. UVODNA RAZMATRANJA

Između liberalnih demokrata i radikalnih populista postoje različite nijanse vladara, a u ovome radu fokusirat ćemo se na slučaj populizma u Argentini. Ondje je trenutačno na vlasti kirchnerizam – poseban oblik populizma koji se ne može okarakterizirati radikalnim lijevim populizmom. Predsjednica Cristina Fernández de Kirchner članica je peronističke stranke Partido Justicialista (PJ) koja je pripadala chatch-all populističkom pokretu centra i desnog centra. Dolaskom na vlast njezinoga prethodnika i supruga Néstora Kirchnera promijenjen je ideološki

predznak stranke i okrenut ljevici. Nije to bio neuobičajen potez. Od samog je osnutka peronistička stranka nekoliko puta mijenjala ideološki predznak. Ovisio je o ekonomsko-političkoj situaciji i frakciji (lijevoj ili desnoj) koja je trenutačno bila jača i uspjela preuzeti čelo stranke i države. Tipične populističke stranke vode karizmatični vođe, a u slučaju Argentine kako su se oni smjenjivali na vlasti, mijenjala se i ideologija. Peronizam je populistički pokret koji se oblikovao oko lika i djela Juana Dominga Peróna, osobe koja je obilježila povijest Argentine posljednjih sedam desetljeća. Peroniste smatraju spasiteljima Argentine, a osim Peróna, tu su „svetu dužnost“ obnašali Carlos Menem i predsjednički par Kirchner. Većina znanstvenika smatra da se suvremeni populizam može tretirati kao politička ideologija (konceptualna mapa političkog svijeta koja olakšava građanima političko razmišljanje i snalaženje), a ne samo kao politički stil ili diskurs. Mudde (2004, 543-544) smatra da je danas populistički diskurs postao glavnom strujom politike zapadnih demokracija. Iako većina teoretičara smatra populizam patološkom, pseudo i post demokratskom formom nastalom korupcijom demokratskih ideala, Mudde podsjeća na Dohrendorfovu izjavu da što je „za jednog populizam za drugog je demokracija“ i obratno. Populizam definira kao ideologiju koja dijeli društvo na dvije homogene i antagonističke grupe – poštenu narod nasuprot korumpiranoj eliti koja drži da bi politika trebala izražavati *volonté général* naroda. Time se suprotstavlja elitizmu i pluralizmu. Suprotstavljanje elitama bitan je element populizma i osnova razlikovanja. Ako su elite konzervativne, populizam zastupa lijeve političke vrijednosti, a ako su elite liberalne, populistu su desno orijentirani. Suprotstavljajući se „opasnim drugima“, populistu mogu biti lijevi i desni, progresivni i reakcionarni. Populisti imaju zajedničko razumijevanje politike, ali ispunjeno različitim vrijednostima. Kako nemaju istu razinu intelektualne konzistencije i rafiniranosti – vrijednosti i sadržaji mogu biti različiti te se smatraju slabo utemeljenom ideologijom. Stoga se mogu lako kombinirati s drugim ideologijama (Ibid, 544; Šalaj 2012, 26-29).

Predmet je rada prikaz sedam desetljeća peronizma i njegove ideološke transformacije. Rad se sastoji od uvoda, četiriju poglavlja i zaključka. Prvo je poglavlje posvećen osnovnim karakteristikama populizma u Latinskoj Americi, dok ostala poglavlja prikazuju politiku karizmatičnih populističkih lidera peronističke stranke Peróna, Menema i Kirchnera. Budući da je Peronistička stranka nekoliko puta tijekom povijesti mijenjala naziv, u članku će biti korišten službeni naziv stranke ili pridjev peronistička stranka. Koristit ćemo metodu studije zemlje i pokušat ćemo dokazati da se suprotstavljanjem elitama i „opasnim drugima“ te ekonomskim nacionalizmom populizam na primjeru peronizma može smatrati slabom ideologijom. Teza je rada da je peronistička stranka klasična populistička stranka

koja je promjenom vodstva mijenjala i ideološke predznake te da će ih vjerojatno mijenjati i u budućnosti.

POPULIZAM U LATINSKOJ AMERICI

Latinskoamerički populizam smatra se specifičnim povijesno određenim političkim fenomenom nastalim nakon Velike depresije, kad se u kontekstu ubrzane ekonomske i društvene modernizacije u politički sustav inkorporiraju prije isključene grupe stanovništva.

Populizam je nacionalni pokret koji može biti vezan uz stranku ili sindikat, a predstavlja heterogenu, fluidnu i dinamičnu grupu masovnih organizacija pod kontrolom državnih politika i agencija (Schamis 2013, 151). Favorizira državno kontroliranu industrijalizaciju i stvaranje više-klasne koalicije (industrijalci orijentirani na domaće tržište, organizirano radništvo, nova urbana srednja klasa) pomoću koje se vlada državom. Populizam u Latinskoj Americi ponajprije je urbani fenomen (iako ga podržavaju i na ruralnim područjima) koji gravitira gradu, organiziranim radnicima, industrijalcima i državi. Promovira inkluziju subordiniranih grupa građana u politički proces, čime pridonosi demokratizaciji. Nije revolucionarni pokret, ali se zalaže za socijalnu pravdu i redistribuciju bogatstva. Građane organizira prema zanimanjima, što ujedno predstavlja preferirani oblik političkog predstavljanja – korporativizam. Iako nema striktnu ideologiju, učestalo zaziva ekonomski nacionalizam. „Tko smo mi“, odnosno identitet populista određen je ne/mogućnošću nacionalne kontrole nad ekonomskim resursima, stoga populisti mogu biti više ili manje progresivni ili reakcionarni, kao i više ili manje demokratski ili autoritarni. No, nikako ne mogu biti kozmopolitski i internacionalno orijentirani. I najznačajnije – populizam ne može postojati bez karizmatičnih vođa (Ibid, 144-178) koje se slavi utjelovljenjem demokratskih principa ili smatra ozloglašanim autoritarnim demagozima. Carlos De la Torre i Cynthia Arnson (2013, 14-35) u Latinskoj Americi razlikuju tri vrste populizma – klasični populizam, neoliberalni neopopulizam i radikalni populizam. Klasične populiste u ekonomski razvijenim državama Latinske Amerike predstavljaju Lázaro Cárdenas (Meksiko), Getúlio Vargas (Brazil) i Juan Péron (Argentina).¹ Odbijali su prihvatiti ustavna ograničenja osobne i državne moći, zaštitu političke autonomije civilnog društva i osiguravanje pluralizma pa je jedno od bitnih naslijeđa klasičnog populizma duboko ambivalentan stav prema liberalnoj demokraciji. Urušavanjem birokratsko-autoritarnih vojnih režima u državama Južne Amerike koji su tijekom svoje vladavine uništili

1 Populisti su bili i Victo Raúl Haya de la Torre (Peru) Jorge Eliécer Gaitan (Kolumbija) i José María Velasco Ibarra (Ekvador).

socijalnu i ekonomsku osnovu klasičnog populizma, započelo je razdoblje neoliberalnog neopopulizma. Glavni su predstavnici bili Alberto Fujimori (Peru), Fernando Collor de Mello (Brazil), Abdalá Bucaram (Ekvador) i Carlos Menem (Argentina). Preuzeli su retoriku i simbole klasičnih populista, no pritom su provodili neoliberalne ekonomske reforme.

Dio znanstvene zajednice dovodio je u pitanje ispravnost termina neopopulizam budući da su populizma smatrali redistributivnom i demokratizirajućom silom, dok su neoliberalni desno orijentirani predsjednici provodili politiku rezanja socijalnih davanja, što nipošto nije pogodilo demokraciji. Tijekom devedesetih godina 20. stoljeća stranke su bile zahvaćene ozbiljnom krizom te su, zajedno s elitom, od neopopulista bile okarakterizirane kao netko tko je „izvan doticaja s realnošću i potrebama naroda“ i kao narodni neprijatelji. Uspješni reizabrani neopopulisti uspjeh su dugovali populističkoj politici patronaže i klijentelizma koja se financirala privatizacijom državnih poduzeća. Treći populistički val započeo je u Venezueli dolaskom na vlast Huga Cháveza 1999. Godine 2006. pridružili su mu se Evo Morales (Bolivija) i Rafael Correa (Ekvador) pa je stvorena nova radikalna populistička trojka. U znanstvenim su krugovima započele rasprave o novoj latinskoameričkoj ljevici i njezinim osobitostima.² Populistička radikalna ljevica koristi se klasičnim diskursom konfrontacije naroda i oligarhije. Politizira odnose između klasa, naglašava etničku nejednakost³ i pretvara politiku u bojište moralnih vrednota. Društva su polarizirana između dvaju antagonističkih blokova – naroda na čelu s vođom koji se bori protiv neprijatelja domovine. Kako bi postigli transformaciju društva, prakticiraju izravnu demokraciju, a položaj marginaliziranih dijelova društva poboljšavaju subvencijama i socijalnim programima pomoći koji se financiraju visokim cijenama izvoznih roba. Liberali smatraju da su demokracija i populizam nespojivi, no Carlos De la Torre i Cynthia Arnson (Ibid, 34) tvrde da je stav koji populizam smatra vrstom autoritarizma nastao pod utjecajem znanstvenika koji idealiziraju liberalnu demokraciju. Kako inače objasniti zadovoljstvo građana načinom na koji funkcionira demokracija u Venezueli, Ekvadoru, Boliviji ili Nikaragvi? Budući

2 Castañeda, Jorge. 2006. „Latin America ‘s Turn Left.“ *Foreign Affairs* 84 (3); Schamis, Hector. 2006. „A Left Turn in Latin America – Populism, socialism and democratic institutions.“ *Journal of Democracy* 17 (4): 20–34.; Petras James, Veltmeyer Henry. 2009. *What’s Left in Latin America? Regime Change in New Times*. Ashgate: Burlington; Rovira Kaltwasser, Cristobal. 2010. „Moving Beyond the Washington Consensus: The Resurgence of the Left in Latin America.“ *Internationale Politik und Gesellschaft* 3: 52–62.; „The New Left and Democratic Governance in Latin America.“ 2007. Arson Cynthia, Perales Jose Raul. Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars; Stokes, Susan. 2009. „Globalization and the Left in Latin America.“

3 U Latinskoj Americi etničkim manjinama smatraju se dvije od tri glavne etno-rasne grupe: autohtoni narodi i Afrolatinoamerikanci.

da je središnji problem suvremene latinskoameričke politike spor između posredovane institucionalizirane kompeticije na jednoj, te politike plebiscitarne aklamacije vođi na drugoj strani, predlažu pragmatičniji pristup i analiziranje ambivalentnog odnosa populizma i demokratizacije.

2. KLASIČNI POPULIZAM JUANA PERÓNA

Peronizam je masovni pokret koji se oblikovao oko političke figure Juana Dominga Peróna. Perón je bio aktivni učesnik disidentskog GUO (*Grupo de Oficiales Unidos*) pokreta koji je bio nezadovoljan vladavinom ultrakonzervativca Ramóna Castilla te ga je vojnim udarom 1943. svrgnuo s vlasti. Na vlast je došla vojska, a Perón je postao ministar rada i socijalne skrbi vojne vlade. Progresivnom socijalnom politikom postaje patronom urbanog proletarijata, a 1945. i potpredsjednik države. Iako je Perón bio časnik i pripadnik oružanih snaga Argentine, vojska je pogodovanje radnicima smatrala prijetnjom njihovim interesima i u jesen 1945. traži njegovu ostavku i uhićenje. Perónovi pristaše (*descamisados*) stali su u njegovu obranu i organizirali masovne ulične demonstracije te je Perón pušten na slobodu. Dao je ostavku na sve dužnosti, povukao se iz vojske, no već se sljedeće godine vratio na vlast. Bio je predsjednički kandidat koalicije Partido Unico de la Revolución Nacional, no nakon pobjede raspušta stranke koalicije i u siječnju 1947. osniva Peronističku stranku (*Partido Peronista*) kasnije poznatu i pod nazivom Partido Justicialista (PJ). Namjera mu je bila sagraditi nov politički sustav u kojem bi u savezu s korporativističkim tijelima koji predstavljaju određene segmente društva (oružane snage, poduzetnike, radničke sindikate, Crkvu) obuzdao tradicionalne sektore zemljoposjednika izvoznika i industrijalizirao zemlju bazirajući se na rastu domaćeg tržišta. Kao i svi populisti, tako je i Perón smatrao da je društvo podijeljeno u dvije suprotstavljene skupine – poštenu narod i korumpiranu elitu te da je njegova zadaća omogućiti narodu bolji život. Vodio je nacionalističku i redistributivnu socijalnu politiku koja se „poklopila“ s razdobljem uvozne supstituirane industrijalizacije (ISI). Stvorena je višeklasna koaliciju koja je ovisila o redistribuciji viškova te je bila vrlo nestabilna. Radnici i nova buržoazija bili su Perónova inicijalna baza, a podržavale su ga i oružane snage, crkvena hijerarhija i desnica. Protivnici su mu bili većina pripadnika više agrarne klase, stare buržoazije, srednje klase te liberalne i lijevo orijentirane stranke i organizacije. Perón je najprije našao uzor u fašističkom modelu koji je zagovarao industrijalizaciju, nacionalistički protekcionizam privrede i militarizaciju države sposobne održavati socijalni red.⁴ Iako se divio Mussoliniju,

4 Germani smatra da je populizam u Latinskoj Americi bio povijesna faza tijekom koje je regija krenula putem moderniteta, što je pak vodilo socijalnoj mobilizaciji i političkoj

preuzeo je bliži mu model latinskoameričkog populizma meksičkog osnivača PRI-a Lazara Cárdenasa. Bio je svjestan važnosti potpore masa te je ubrzo populistička komponenta peronizma nadvladala fašističku (Herrera 2007, 2). Cilj mu je bio „odozgo“ mobilizirati radnike i buržoaziju. Waisman (1999, 85) smatra da se zbog navedenoga peronizam razlikuje od fašizma kojem je baza bila sitna buržoazija, dok su mu radnički pokreti bili neprijatelji, ali da se razlikuje i od tipičnih latinskoameričkih populista koji nisu imali tako snažnu radničku komponentu. Teoretičarka populizma Margaret Canovan vladavinu Peróna okarakterizirala je populističkom diktaturom, dok ga Arditi smatra zastupnikom klasičnoga urbanog i industrijskog populizma.⁵ Iako je Perón bio vatreni antikomunist, prihvatio je Marxovu pretpostavku da je radnička klasa odlučujući revolucionarni faktor. Stoga je glavni cilj Perónova režima bio poboljšavanje životnog standarda radnika kako ne bi bili nezadovoljni i digli revoluciju. Tako su radnici iz građana drugog reda postali ravnopravni članovi društva koji su prihvaćali korporativističku kontrolu države sve dok im je povećavala plaće i podizala životni standard. Širi se sektor javnog obrazovanja, ubrzava industrijalizacija, isplaćuju se sva strana dugovanja i proglašava se ekonomska neovisnost. Država je kontrolirala privredu, a najdramatičniji je primjer bio njezin monopol nad izvozom poljoprivrednih proizvoda koji državi nosi visoke prihode. Kako bi zemljoposjedničku elitu držao pod kontrolom, Perón se nije zalagao za provođenje zemljišne reforme. Uz kompenzaciju nacionalizira se željeznica u britanskom vlasništvu, vodeća telefonska kompanija u američkom vlasništvu i francuska lučka postrojenja. Spomenuti su potezi bili preradikalni za višu klasu i Crkvu. Kako su se počele pojavljivati ozbiljne ekonomske teškoće, Perón je morao provesti stabilizacijski program koji se poklopio s jačanjem njegove političke samovolje. Zahvaljujući svojoj karizmi, kao politički se akter pojavljuje i Perónova supruga Evita (Eva Duarte de Perón) koja 1947. osniva Pero-

inkorporaciji prije isključenih dijelova društva. Prvi je to počeo provoditi Mussolini, čime su se klasični populisti ugledali na totalitarne režime. Germani je peronizam okarakterizirao „oblikom autoritarizma radničke klase“ (Carlos De la Torre i Cynthia Arnson 2013, 31).

5 Margaret Canovan dijeli populističke pokrete na agrarne (populizam farmera, zemljoradnički populizam, populizam intelektualaca) i političke (populistička demokracija, političarski populizam, reakcionarni populizam, te populističke diktature – vladavina Perón) (Šalaj 2013, 24). Arditi (2005, 73) spominje da su karakteristike klasičnoga urbanog i industrijskog populizma: snažan nacionalizam; percepcija da je država glavni politički i ekonomski akter te da se ekonomski programi moraju temeljiti na subvencijama i kontroli cijena, izvozno supstituiranom industrijalizacijom i zaštitom domaće industrije; državnim sredstvima nagrađuju se pristaše, a kažnjavaju protivnici; javna se sredstva troše na patronažu ne uzimajući u obzir fiskalnu ili monetarnu odgovornost; urbanom proletarijatu daje se pravo glasa, a koristi se u mobilizaciji u borbi protiv oligarhije; stvaranje masovnih političkih stranaka; jačanje sindikalnog militarizma koje vlada koristi za masovne skupove potpore stranci ili vođama; kult lidera s mesijanskim kvalitetama koji učestalo kad im odgovara zaobilaze formalne mehanizme predstavnštva.

nističku žensku stranku (Partido Peronista Femenino), niz humanitarnih zaklada i oko sebe okuplja fanatično odane mase. Budući da je izbornom reformom 1947. bio dopušten uzastopni izbor na predsjedničku dužnost, a žene, odane Evitine sljedbenice, dobile pravo glasa, Perón je 1951. ponovo izabran za predsjednika. Ubrzo donosi odluku o ekspropriaciji opozicijskoga dnevnog lista La Prensa, čime započinje razdoblje torture, uhićenja i cenzure. Sljedeće godine umrla mu je supruga što mu je dodatno pomoglo, jer je mit o Eviti držao peroniste na okupu.

U politici Argentine za vladavine Peróna peronistička stranka nije imala presudno značenje. Puno su utjecajni bili radnički sindikati, državne agencije, oružane snage ili Evitine zaklade. Stranka je korištena samo za mobilizaciju peronističkih glasača u predizborno vrijeme i širenje peronističke doktrine (*doctrina justicialista*).⁶ Peronistička je stranka pretvorena u tipičnu karizmatiku stranku u kojoj se stranka identificira s vođom, subordinirana je njegovoj volji, centralizirana je i ima karakter pokreta, za što je osobito bio značajan Statut stranke iz 1954. godine. Peronistička stranka bila je samo jedan segment Peronističkog pokreta (*Movimiento Peronista*). Ostale sastavne dijelove činili su Ženska peronistička stranka (*Partido Peronista Femenino*) i sindikat CGT (*Confederacion General del Trabajo*). Kasnije im se pridružio i Peronistički pomladak (Mustapic 2002, 143).

Perón je bio začetnik peronističke vanjske politike koja nije bila ideološki niti pragmatično orijentirana, nego je odražavala unutarnju političku situaciju, refleksne radnje i raspoloženje vođe, a bila je podređena ostvarivanju kratkoročnih domaćih ciljeva. U deset godina vladavine Peróna evoluirala je od autarkičnog i militantnog antiamerikanizma prema aktivnom traženju američkog investiranja u strateške resurse kao što je nafta (Malamud 2011, 87-88). S vremenom Perón je stjecao sve više neprijatelja. Populistička se koalicija počela urušavati zbog lošeg stanja privrede, što je vodilo strogom stabilizacijskom programu, nužnosti stranih investicija i zamrzavanja plaća. Leđa mu okreću dijelovi oružanih snaga i Crkva.⁷ U strahu za vlastitu sigurnost Perón je naoružao descamisadose, čime je

6 Perónova je namjera bila pretvoriti Argentinu u modernu i pravednu zemlju, kojom ne bi vladao kapitalizam niti komunizam već treći razvojni put – *justicialismo*. Doktrina je zagovarala suradnju društvenih klasa, državni intervencionizam, nacionalističku politiku i nesvrstanost, čime bi Argentina postala ekonomski neovisna, socijalno pravedna i politički suverena država (Vacas 2006, 421).

7 Kontrolu nad vojskom pokušao je održati preferencijalnim napredovanjima, dok je Crkvu namjeravao neutralizirati oduzimanjem moći. Peronisti su vodili masovne demonstracije protiv Crkve, legaliziran je razvod, a crkvene su škole stavljene pod nadzor Ministarstva obrazovanja, na što je Vatikan odgovorio ekskomuniciranjem članova Perónove vlade, uključujući i samog predsjednika.

protiv sebe okrenuo cjelokupne oružane snage koje su ga u rujnu 1955. udarom zbacile s vlasti.

Perón je otišao iz Argentine, ali ne i s političke scene. Iz Španjolske je 18 godina upravljao strankom, a sindikalne su organizacije provodile njegove naputke. Zbacivanje Peróna s vlasti argentinsko društvo podijelilo se na dva dijela – pristaše i protivnike Peróna te je u sljedećim desetljećima državom bilo teško upravljati. Sukob je bio uglavnom vezan za distribuciju viškova kojih je bilo sve manje, a glavne su političke igrače predstavljali radnički sindikati, industrijalci, zemljoradnici te oružane snage koje su intervenirale kao medijatori ili arbitri, ili kao politički predstavnici pro-zemljoradničke koalicije. Perónovo zbacivanje podupirali su i intelektualci koji su se, unatoč pozitivnim socijalnim promjenama, protivili njegovu autoritarnom stilu vladavine, jer socijalne reforme nisu uključivale i slobodu izražavanja. Argentinska se politika u razdoblju 1955. – 1973. našla u slijepoj ulici (Waisman 1999, 94). Na vlasti se smjenjuju generali, a za vrijeme vladavine Pedra Aramburua zabranjen je rad PJ-a, te properonistički orijentirana vojska na čelu s generalom Juanom Joséom Valleom diže pobunu koja je ugušena u krvi. Peronistička je stranka bila zabranjena, jer je vojna vlada smatrala da bi u protivnome pobijedila na izborima. Činjenica da PJ nije sudjelovao u izbornom procesu vodila je političkoj destabilizaciji države. Budući da nisu bili predstavljeni na izborima, radnički su sindikati koristili pretorijansku taktiku generalnih štrajkova, okupiranja tvornica i masovnih protesta, što je onemogućavalo upravljanje državom i destabiliziralo režime. Stoga su sve neperonističke vlade, civilne i vojne, bile politički slabe, a peronistički su im sindikati učestalo blokirali provođenje nužnih ekonomskih reformi (Levitsky 2005, 67).

Godine 1958. vojska je raspisala izbore na kojima je pobijedio Arturo Frondizi (1958. – 1962), predstavnik srednje klase i vođa Radikalne stranke (UCR), te nastupa razdoblje restriktivne demokracije. Iako je Frondizi peronistima dopustio djelovanje, vodio je politiku koja je bila u suprotnosti s peronističkom. U to su se vrijeme smanjila primanja i kupovna moć radnika, dolazi do niza štrajkova te na kongresnim i lokalnim izborima 1962. pobjedu odnose peronisti. Radikali primoravaju Frondizija da izbore poništi, čime se diskreditirao u očima vojske koja ga je maknula s vlasti. Na vlasti su se smjenjivali predsjednici, a iza scene je vladala vojska koja u savezu s tehnokratima i stranim investitorima nije uspijevala riješiti glavni problem Argentine, a to je oporavak gospodarstva. Lansiraju novi stabilizacijski program, a nakon zabrane rada stranaka i sindikata dolazi do opozicijskih antivladinih protesta i političkog nasilja. Dio se inteligencije radikalizira, što dovodi do ideološkog zaokreta u tom tradicionalno anti-peronistički raspoloženom dijelu društva. Postojanje velikog broja obrazovanih mladih, što je bio slučaj u Argentini, kao i nemogućnost socijalne

mobilitnosti, bili su zapaljiva kombinacija. Na socijalnu frustraciju odgovaraju identificiranjem s „narodom“, tj. radnicima koji su bili baza peronizma, i njihovom željom za promjenom. Nastaju revolucionarne grupe koje uvode praksu otimanja poslovnih ljudi za koje traže visoke otkupnine. Vlada je na nasilje odgovorila još žešćim nasiljem te u Argentini izbija građanski rat. S vremenom su sve društvene grupe, uključujući ekonomsku elitu i vojsku, vidjele u Perónu jedinog spasitelja sposobnog obuzdati mobilizaciju niže i srednje klase, napose neutralizirati novi fenomen argentinskog društva – gerilu (Waisman 1999, 95). Stoga je 1971. iznova legalizirana peronistička stranka, a Perónu dopušten povratak u zemlju. Vojni je vrh priznao poraz i raspisao izbore na kojima su mogle sudjelovati sve političke stranke, ali ne i Perón osobno. On se vraća u zemlju i podupire predsjedničku kandidaturu Héctora Cámpora, pripadnika lijeve peronističke frakcije. Cámpora je pobijedio na predsjedničkim izborima 1973. s 49,6% glasova, dok je peronistička stranka Frente Justicialista dobila 20 od 22 guvernerska mjesta i kontrolu obaju domova Kongresa. Povratkom Peróna u zemlju došlo je do sukoba lijeve i desne frakcije peronističke stranke te je na svjetlo dana izišla njihova međusobna nesnošljivost.⁸ Cámpora lansira novi ekonomski program i stvara koaliciju koja uključuje sve interesne grupe argentinskog društva, no ne uspijeva zaustaviti nasilje i otmice pa se te iste 1973. povlači s vlasti. Frente Justicialista nominira Peróna za predsjednika, a njegovu treću ženu Isabel za potpredsjednicu. Kako je vojska u Perónu vidjela jedinu nadu u borbi protiv gerile i ljevice, dopustila mu je kandidaturu na izborima na kojima je dobio 61,8% glasova. Perónov je treći mandat trajao samo šest mjeseci (X.1973. – VII.1974.) i bio je obilježen borbama lijeve i desne peronističke frakcije. Pod utjecajem svoga osobnog tajnika Perón se okreće protiv ljevice. Izbacuje iz stranke pripadnike lijeve urbane gerile Montoneros (*Movimiento Peronista Montonero* – MPM) koji su 1970. oteli i ubili bivšeg predsjednika Arambura smatrajući ga odgovornim za ubojstvo generala Vallea i nestanak Evitina tijela.⁹ Potom izvan zakona stavlja komuni-

8 Ezeiza pokolj odigrao se u blizini aerodroma Ezeiza u Buenos Airesu 20.VI.1973. Više od dva milijuna peronista došlo je pozdraviti Peróna koji se u društvu s predsjednikom Héctorom Cámporom, pripadnikom lijeve peronističke frakcije, vratio iz egzila. Snajperist koji je pripadao desnoj peronističkoj frakciji i terorističkoj grupi nazvanoj Argentinska antikomunistička alijansa *Triple A* (osnivač je Peronov osobni tajnik José López Rega) otvorilo je paljbu po Peronističkoj mladeži i Montonerosima. Službeni izvori tvrde da je poginulo desetak, a ranjeno tristo tujak peronista, no očevidci tvrde da je bilo puno više žrtava.

9 Evitino je balzamirano tijelo 1955., nakon što je Peron maknut s vlasti, ukradeno iz sjedišta CTG-a gdje je bilo izloženo, navodno u pokušaju da se peronizam izbriše iz argentinske povijesti. Bilo je skrivano da bi uz pomoć Vatikana 1957. preseljeno u Italiju i pod lažnim imenom pokopano na milanskom groblju. Godine 1971. iskopano je i dostavljeno Peronu u Španjolsku, da bi tek 1975. bilo vraćeno u Argentinu, a sljedeće godine, nakon što je bilo javno izloženo, konačno pokopano na obiteljskoj grobnici na Ricoleti. Montoneros je 1977. uništila vojska.

stima sklonu Narodnu revolucionarnu vojsku (*Ejercito Revolucionario del Pueblo* - ERP) koja je stajala iza čestih otmica i egzekucija vojnih časnika. Perónova stara korporativistička praksa više se nije mogla provoditi, jer su u međuvremenu radnici i industrijalci postali autonomne političke sile, a više nije bilo ni viškova koji bi se mogli redistribuirati. Godine 1974. izbija naftna kriza koja je ozbiljno ugrozila argentinsku platnu bilancu. U srpnju Perón umire i ostavlja udovicu Isabel u teškim problemima. Isabel nije bila političarka Evitina kalibra te je vladala uz pomoć Perónova osobnog tajnika Josea Lópeza Rege. Kako je ekonomsko propadanje bilo popraćeno političkim nasiljem, vojska ju je, unatoč tome što im je dala slobodu u borbi protiv gerile, u ožujku 1976. maknula s vlasti. Vojska je za svoje vladavine (1976. – 1982.) provodila „proces nacionalne reorganizacije“ s ciljem razbijanja populističkog društva koje su činili peronizam, sindikati, stranačka demokracija i etatizam (Merkel 2011, 192). Zabranila je rad svih političkih stranaka te provodila državni terorizam koji je rezultirao nestankom i smrću približno 30.000 građana. Iako je uspjela uništiti gerilu, izgubila je legitimitet političkog aktera, jer je vršila represiju i nad nevinima građanima, a nije uspjela srediti tešku ekonomsku situaciju. Budući da je politika uvožno supstituirane industrijalizacije bila proglašena odgovornom za ekonomsku i političku krizu, vojska ju je zamijenila politikom ekonomske liberalizacije koja je pogodovala financijskom i uslužnom sektoru. Pod pritiscima ostalih sektora društva vojska je provodila skupe investicijske programe koji nisu urodili plodom. Izgubljeno desetljeće (osamdesete) započelo je fiskalnom i dužničkom krizom i deindustrijalizacijom. Novi udarac legitimitetu vojske bio je poraz u Falklandskom ratu 1982. od Velike Britanije, čime se delegitimirala i kao profesionalna organizacija. Poražena raspisuje izbore na kojima, suprotno očekivanjima, pobjeđuje vođa radikala Raúl Alfonsín Foulkes (1983. – 1989.). Demokracija se vratila u Argentinu, no Alfonsín nije uspio riješiti dva teška problema – obnoviti privredu i potaknuti ekonomski rast te normalizirati odnos s vojskom i podrediti je civilnom nadzoru. Stoga mu je nakon amnestije časnika i galopirajuće inflacije narod okrenuo leđa (Kos-Stanišić 2009, 174-175).

3. NEOLIBERALNI POPULIZAM CARLOSA MENEMA

Kao što smo spomenuli, peronistička je stranka tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina doživjela znatne transformacije. U stranku je ušao dio ljevičarske inteligencije čime je ojačana njezina lijeva frakcija, stvorena je peronistička gerila koju je vojska uništila, zbog represije i deindustrijalizacija oslabio je utjecaj radnika, da bi nakon Perónove smrti došlo do krize liderstva. Snaga peronizma u razdoblju 1945. – 1976. vodila je nestabilnosti režima, no u demokratskom razdoblju osamdesetih transformi-

rana je u umjerenju i pokroviteljstvu orijentiranu stranku koja nije predstavljala prijetnju eliti na vlasti. Djelovanje stranke je obnovljeno 1982., ali se podijelila na dvije frakcije: verticaliste koji su htjeli zadržati staru Perónovu hijerarhijsku strukturu i antiverticaliste koji su željeli uvesti nove demokratske procedure i izbor vođe stranke. Pobjedili su vertikalisti koji su predsjednikom stranke imenovali Isabel Perón, dok su na izborne liste stavili „stare“ političare i vođe sindikata (Vacas 2006, 421). Peronistički je pokret još uvijek bio korporativistički organiziran, a nakon izbornog poraza shvatili su nužnost reorganiziranja. Nakon niza unutarnjih sukoba, pojavljuje se pokret La Renovación Peronista. Vođe se sukobi grupe pravovjernih (*la ortodoxia*) bliske sindikalnim vođama i obnovitelja (*renovadores*) stranke. Većina su obnovitelja bili kongresni zastupnici i glavni im je cilj bio institucionalizacija i demokratizacija stranke. Isticali su se Antonio Cafiero, Carlos Grosso i Carlos Menem. Godine 1988. peronistička se stranka demokratizira i otvara izravnom sudjelovanju članova u donošenju odluka – svi su članovi pozvani na konvenciju na kojoj su birali predsjedničkog kandidata. Veliko je iznenađenje bio poraz predsjednika stranke Cafiera od strane guvernera male provincije la Rioja Carlosa Menema, koji se u međuvremenu približio organizacijski i financijski jačim ortodoksima. Mustapic (2002, 150-153) navodi da je iste godine novom organizacijskom shemom PJ prestao biti pokret i postao je stranka. U stranci su marginalizirani desno orijentirani krugovi povezani s radničkim sindikatima i vojskom, a na značenju je dobila umjerena socijaldemokratska ili kršćansko-socijalna struja.

Na predsjedničkim izborima 1989. pobjeđuje Carlos Saúl Menem (1989.-1999.) koji zbog katastrofalne ekonomske situacije u državi preuzima vlast pet mjeseci ranije. Barros (2005, 254-262) navodi da je većina znanstvenika Menemov dolazak na vlast smatrala radikalnom rupturom, što ne drži ispravnim. Uočava da je Menem preuzeo Alfonsinov diskurs odbacivanja autoritarne, birokratske i korporativističke prošlosti Argentine, zagovaranja demokracije kao jedinog uvjeta ponovnog uzdizanja države, no da ga je „upakirao“ u peronistički paket. Menemov koncept demokracije bio je „prazan“ kako bi se kasnije mogao ispuniti različitim značenjima, čim je došlo do „peroniziranje“ demokracije. Iako se u predsjedničkoj kampanji zalagao za „produktivnu revoluciju“, otvaranje novih radnih mjesta i dizanje radničkih plaća, učinio je najdramatičniji preokret u argentinskoj politici 20. stoljeća. Odustaje od predizbornih obećanja i prihvaća „narodni liberalizam“ (Schamis 2013, 166).

Uvodi ortodokсни ekonomsko-stabilizacijski program i radikalnu ekonomsku liberalizaciju i objašnjava da je to jedini mogući odgovor na hiperinflaciju koja je vladala Argentinom. Bilo je to potez suprotan tradicionalnoj peronističkoj politici. Schamis (2013, 148) tvrdi da je samo popu-

list mogao provesti nužne i nepopularne reforme budući da je imao na raspolaganju organizacijsku strukturu i simbolične resurse koji su zahtijevali demobilizaciju „oštećenih“ ekonomskim promjenama. Menemova sposobnost prakticiranja demokracije i provođenja radikalnih ekonomskih reformi proizlazila je iz same peronističke stranke koja je imala bliske veze s radnicima i siromašnim dijelovima društva, glavnim gubitnicima uvođenja neoliberalizma. Glavne radničke sindikalne organizacije bile su pod vodstvom PJ-a te su samo jednom štrajkale za prvoga Menemova mandata. Sindikati ostalih sektora surađivali su s vladom prilikom svake važnije privatizacije. Menem je postao vodeći primjer neoliberalnog populista Latinske Amerike.

Novi ministar ekonomije Domingo Cavallo proširuje privatizaciju državnih poduzeća, reže javnu potrošnju te veže peso za dolar u omjeru 1:1, restrukturira dugovanja i obuzdava inflaciju. Ekonomsko „čudo“ imalo je i negativne posljedice – precijenjeni peso stimulira uvoz, dolazi do nezaposlenosti i osiromašjenja srednje klase. U razdoblju 1990. – 1995. BDP raste za 40%, a izvoz za 50%. Peronisti su zadržali potporu većine pripadnika niže klase organiziranjem javnih kuhinja, distribucije osnovnih dobara i organiziranjem društvenih i kulturnih događanja. Vlada je koristila dvije taktike u odnosu s organiziranim radništvom. Proliberalno orijentirani vođe sindikata mogli su računati na to da će biti imenovani na unosne funkcije, dok je druga taktika bila selektivna distribucija sredstava dobivenih privatizacijom tvrtki sindikatima koji su ih trebali prosljediti radnicima. Za Menema je osobito bio visok stupanj kontrole civilne vlasti nad oružanim snagama. Smanjio je vojni budžet s 18% na 10%, te veličinu oružanih snaga za trećinu, privatizirao vojne tvrtke, ali i oprostio časnicima zločine i kršenje ljudskih prava. U skladu s peronističkom vanjskom politikom, Menem je odustao od zagovaranja politike nesvrstanih i zamijenio je proameričkom i protržišnom politikom nazvanom automatsko svrstavanje ili pragmatično pomirenje (Mahmud, 2011:90).

Argentina se okrenula regiji i promovirala je razvoj zajedničkog tržišta Argentine, Brazila, Urugvaja i Paragvaja (MERCOSUR). Menemova želja za reizborom, zbog čega je trebalo promijeniti ustav, bila je toliko snažna da je bio voljan žrtvovati dio predsjedničkih ovlasti, smanjiti predsjednički mandat sa šest na četiri godine i opoziciji omogućiti bolji položaj u Kongresu. Menem je, očekivano, 1995. ponovo pobijedio na predsjedničkim izborima. No, za drugog mandata odnosi snaga su se, kao i politička klima, promijenili. Opozicija je bila svjesna da se treba bolje organizirati ako želi doći na vlast i poduzima strateške poteze. Radikali (UCR) i novoosnovani FREPASO prihvaćaju ključne elemente neoliberalne ekonomske politike i 1997. sklapaju Alijansu za poslove, pravdu i obrazovanje. Postaju ozbiljna alternativa menemizmu i pobjeđuju na kongresnim izborima 1997., nakon

čega Menem više nije mogao provoditi svoju volju. Želio je još jedan reizbor, ali prijedlog je naišao na protivljenje opozicije i vladajuće stranke.

Razdoblje Menemove vladavine učestalo je okarakterizirano „hiperprezidencijalizmom“ (Levitsky 2003, 247; Levitsky 2005, 78) ili vodećim primjerom O'Donnellove delegativne demokracije.¹⁰ No, Philip (1998, 82) smatra da je hiperprezidencijalizam nanio manje zla demokraciji, nego što bi je nanijela prolongirana institucionalna kriza. Sudska grana vlasti nije bila nezavisna od izvršne vlasti, jer je Menem Vrhovni sud oblikovao prema vlastitim preferencijama, reformirao je ustav te pretjerano rabio i predsjedničke dekrete kojima je zaobilazio zakonodavnu vlast. Bilo je to osobito vidljivo za prvog mandata. Posljedica niskog stupnja odgovornosti izvršne vlasti bila je korupcija visokih vladinih dužnosnika koji su bili upleteni u niz skandala, ali nitko nije bio izveden pred lice pravde. No, ključne demokratske institucije nisu bile ugrožene. Izbori su bili slobodni i poštenu, ljudska su se prava štitila, opozicija je imala slobodu djelovanja, jednako kao i mediji. Prema Waismanu (1999, 118) peronistička stranka je krajem devedesetih bila umjerena stranka koja je, unatoč nostalgiji za populizmom i nacionalizmom, prihvatila liberalnu demokraciju i ekonomski liberalizam. Socijalnu bazu joj je predstavljalo radništvo, siromašni i ekonomska elita, što je predstavljalo vrlo neuobičajeno glasačko tijelo. Bilo je to vidljivo 1999. kad je na predsjedničkim izborima peronista Eduarda Duhaldea (38% glasova) sa 48% glasova pobijedio kandidat Alijanse Fernando de la Rúa (UCR). Kao posljedica vanjskih šokova i domaćih političkih ograničenja urušila se privreda. Argentina nije mogla otplaćivati strane kredite. Dvije godine štednje i recesije imale su teške socijalne i političke posljedice – raste nezaposlenosti, a tri milijuna građana živjelo je ispod granice siromaštva – te je narod okrenuo vladi leđa. Organiziraju se opći štrajkovi, a nezaposleni blokiraju prometnice. Na izborima u listopadu 2001. Alijansa je kažnjena s 23% glasova, dok su peronisti s 37% glasova zadobili kontrolu nad Kongresom. Vrhunac je krize bio u prosincu 2001. kad je zbog nepridržavanja politike nultog deficita MMF suspendirao Argentini kredite nakon čega je državu zahvatio val protesta. Vlada je bila primorana proglasiti izvanredno stanje, a 20. prosinca De la Rúa je dao ostavku. Vlast je prešla u ruke peronista. De la Rúa je najprije zamijenio peronistički guverner Adolfo Rodríguez Saá koji je proglasio obustavu plaćanja duga MMF-u u iznosu 132 milijardi američkih dolara, nakon čega je dao ostavku. Nakon nekoliko dana zamijenio ga je peronistički senator Eduardo Duhalde

10 Guillermo O'Donnell je zaključio da u većini ponovo demokratiziranih država Latinske Amerike i ne postoji predstavnička već delegativna demokracija, budući da građani biraju vođe koji zatim čine što žele. Predsjednik utjelovljuje narod, glavni je čuvar i branitelj narodnih interesa, stoga i politika njegove vlade ne mora biti u skladu s obećanjima, jer ima autorizaciju naroda da vlada kako misli da je za narod najbolje (O'Donnell 1994, 55-69).

(2002.-2003.) koji se našao u nemogućoj poziciji. MMF je davanje pomoći uvjetovao znatnim rezanjem troškova i otpuštanjem gotovo pola milijuna zaposlenika financiranih iz državnog proračuna. Kongres je 6. siječnja 2002. ukinuo zakon o konvertibilnosti nakon čega je jedan američki dolar iznosio tri pesa, a državom je zavladao kaos i najgora depresija u povijesti. Gotovo četvrtina stanovnika bila je nezaposlena (22%), a polovina siromašna (Levitsky 2003, 261). Situacija se u drugoj polovini 2002. uspjela smiriti. Otpor prema neoliberalizmu iznova je rasplamsao populističku retoriku iz prošlih vremena, a najglasnije su se čule fraze o redistribuciji bogatstva i antiameričkom nacionalizmu (Schamis 2013, 150). Peronisti su ponovo bili vladajući, no duboko podijeljeni.

4. KIRCHNERIZAM

Na izborima zakazanim za travanj 2003. peronisti se nisu mogli dogovoriti oko zajedničkog kandidata pa su u prvom krugu glasovanja najveći broj glasova dobili dvojica kandidata peronističke stranke. Bivši predsjednik Carlos Menem dobio je 24% glasova, a javnosti malo poznati guverner provincije Santa Cruz kojega je podupirao predsjednik Duhalde, Néstor Kirchner Ostoić¹¹ 22% glasova. Kako su ankete javnog mnijenja pokazivale da će Kirchner nadmoćno pobijediti u drugom krugu glasovanja, Menem se povukao. Kirchner je proglašen izbornim pobjednikom, čime je započelo novo političko razdoblje Argentine. Nestor je bio kandidat peronističkog izbornog saveza Fronta za pobjedu (*Frente para la Victoria*) koja se otad počinje identificirati s kirchnerizmom. Kirchnerizam (*Kirchnerismo*) je politički pokret unutar peronističke stranke vezan uz ideologiju i politiku bračnog para Kirchner – Néstora (2003. – 2007.) i Cristine (2007. do danas). Karakteristike su kirchnerizma da pripada lijevoj političkoj opciji, zalaže se za zaštitu ljudskih prava, odbacuje neoliberalističku politiku koju su provodili stranački kolege Menem i de la Rúa te zagovara razvojnu ekonomsku politiku, protivi se sklapanju sporazuma o stvaranju Slobodne trgovačke zone Amerika, promovira Mercosur i razvijanje dobrih odnosa s lijevim latinskoameričkim vladama Venezuele, Ekvadora, Kube, Bolivije i Brazila. Svamp (2013, 14) smatra da kirchnerizam predstavlja vrstu populizma srednje klase unutar koje vladaju sukobi te da se može okarakterizirati Gramscijevim pojmom pasivne revolucije. Navodi da je kirchnerizam nastao u vrijeme trostrukih promjena. Na lokalnoj razini 2001. – 2002. državu je zahvatio val protesta i mobilizacije naroda, na regionalnoj razini dovodi se u pitanje ispravnost preporuka vašingtonskog konsenzusa, dok je

11 Néstor Carlos Kirchner Ostoić ima švicarske i hrvatske korijene budući da mu je majka Čileanka hrvatskog podrijetla Marija Ostojić.

na globalnoj razini započeo novi ekonomski ciklus buma cijena primarnih proizvoda i ere robnog konsenzusa (*Commodity concensus*). Od samih početaka kirchnerizma je varirao između kontinuiteta i ruptura. Isprva se identificirao s nastajućom progresivnom latinskoameričkom ljevicom. Néstor Kirchner se distancirao od politike svojih prethodnika. Napao je simbole stare politike, promijenio je sastav sudaca Vrhovnog suda koji su bili upleteni u brojne korupcijske skandale i na njihova mjesta imenovao cijenjene pravne stručnjake. Uspio je i isposlovati ukidanje zakona o amnestiji vojnih časnika donesen za Alfonsina pa je za njegove vladavine velik broj zločinaca procesuiran i osuđen na zatvorske kazne. Uspješno se nosio s ekonomskim problemima, najprije restrukturirajući dugove, a potom otkazujući plaćanje MMF-u.¹² Sklapa nove političke saveze s najkonzervativnijim dijelovima peronističke stranke – guvernerima provincija, ali i vođom peronističkog sindikata CGT Hugom Moyanom, protivnikom neoliberalizma (Svamp 2013, 14). Preokrenuo je i vanjsku politiku te savezništvo s SAD-om zamijenio bliskom suradnjom s članicama Mercosura i ostalim državama Latinske Amerike. No, učinio je to u skladu s peronističkom premisom ostvarivanja domaćih ciljeva – potpore birača i financijske stabilnosti. Politički komentatori optuživali su ga za koncentriranje moći i pretjeranu upotrebu dekreta (donio je 232 dekreta, što je iznosilo 4,3 mjesečno, gotovo kao Menem), te prijateljstvo s Hugom Chávezom i okretanje populizmu. No, Levitsky i Murillo (2008, 20-25) smatraju da je Néstorova sposobnost koncentriranja moći u njegovim rukama bila limitirana robusnim demokratskim institucijama, snažnim civilnim društvom i samom prirodom peronističke koalicije pa država nije dovedena u poluautoritarno stanje u kakvom se nalazi Venezuela. Smatraju da je Néstor poštovao slovo zakona, no kršio njegov duh.

Zahvaljujući poljoprivrednom izvoznom bumu, na kraju mandata rast privrede iznosio je 9% godišnje, što je vodilo rastu životnog standarda i padu nezaposlenosti s 20% na 9% i siromaštva s 50% na 27%. Neuobičajeno je to što Nestor nije imao, za peroniste uobičajene, razgranate socijalne programe borbe protiv siromaštva. Kirchner je preokrenuo i praksu „zamrznutih“ radničkih plaća, podupirao je sindikate u zahtjevima za povećanjem minimalnih plaća pa su za njegova mandata porasle za 70% (Levitsky i Murillo 2008, 17). Kako bi obitelji osigurali još jedan mandat, Kirchneri su preuzeli nekada Duhaldeov moćan peronistički ogranak provincije Buenos Airesa, „radili“ su na daljnjoj fragmentaciji stranke kako bi lakše mogli njome upravljati i kooptirali su s opozicijskim strankama

12 Budući da je Argentina 2001. obustavila otplatu stranih kredita u iznosu od približno 130 milijardi američkih dolara, Kirchner je rješenje pronašao u „zamjeni dugovanja“ te je 2005. ponudio da se stare obveznice zamijene novima koje su vrijedile 70% prave vrijednosti. Tri četvrtine kreditora prihvatilo je ponudu, a jedna četvrtina je na sudu zatražila pravdu.

kako bi dobili potporu i u distriktima u kojima je prije nisu imali (Schamis 2013, 173). Unatoč tomu što je cijeli mandat imao visok postotak odobravanja javnosti (60% – 70%). Nestor se nije kandidirao na sljedećim predsjedničkim izborima, čime je omogućio pobjedu svoj supruzi, senatorici Cristini Fernández de Kirchner. Kao i suprug, Cristina je bila kandidatkinja koalicije Frente para la Victoria (FPV). Na izborima je dobila 45% glasova, čime je postala prva izabrana predsjednica Argentine. Za razliku od Isabel, po prvi je puta u povijesti Argentine žena pobjedom na izborima „naslijedila“ muža. Nije samo suprug pridonio Cristininju pobjedi, pridonijela je i vrlo snažna peronistička stranka koja je imala stabilno glasačko tijelo, grassroots organizacije i aktiviste koji su diljem države kombinacijom klijentelizma i apeliranjem mobilizirali građane.¹³ Pobjedi je pridonijela i razjedinjena i slaba opozicija, a osobito je bilo loše stanje unutar stranke UCR-a koja se nakon katastrofalne De la Ruine vladavine počela raspadati. Cristina je isprva nastavila s politikom svoga supruga koji je još uvijek sudjelovao u oblikovanju vlade i politike zbog čega su ih nazivali „predsjednički brak“. No, ubrzo je populistički konfliktni diskurs prevladao. Cristina, koja je navodno zastupala interese naroda, krenula se sukobljavati s moćnicima. Najprije s udrugama poljoprivrednih proizvođača, jer je dekretom donijela novi sustav oporezivanja (*retenciones*) izvoza četiriju najvažnijih poljoprivrednih proizvoda i njihovih derivata – soje, suncokreta, kukuruza i pšenice. Oštećeni novim sustavom, poljoprivredni su proizvođači više od četiri mjeseca protestirali i pokazivali nezadovoljstvo na ulicama Provincije La Pampa, što je imalo znatne posljedice po unutarnju i vanjsku trgovinu. Naknadno se „novi porez“ namjeravalo provući kroz zakonodavno tijelo. Prijedlog je prošao u Zastupničkom domu, dok je u Senatu odlučujući glas protiv dao Cristinin potpredsjednik Cabos (Cavalo i Murillo 2012, 154). Krajem godine vlada je nacionalizirala privatne mirovinske fondove.

U nedostatku čistoga ideološkog identiteta politika bračnog para Kirchner imala je odlike umjerene i radikalne ljevice. Politički su potezi uglavnom bili u skladu sa strategijom umjerene ljevice, poštovala su građanska i politička prava, ali ne i slobode medija. Ekonomska i socijalna politika Kirchner – Fernández bila je bliže radikalnoj nego umje-

13 Iako je PJ vrlo fragmentirana stranka s dvije ili tri izborne liste rivalskih frakcija na lokalnim izborima, izborni su gubici te stranačke fragmentacije minimalni. Razlog je tomu postojanje fenomena fuzije kandidata s različitim lista (*listas colectoras*), čime se različiti kandidati za gradonačelnike ili guvernere nalaze na glasačkom listiću na kojem se nalazi isti predsjednički kandidat. Ana María Mustapic, koordinatorica Programa de Estudios Electorales y Legislativos de la Universidad Torcuato Di Tella objašnjava kako je „aktualni izborni sustav oblikovan tako da omogućuje da kandidat za guvernera ili senatora može biti na listi s nekim drugim kandidatom za neku drugu dužnost, za koje stranka nema kandidata, dakako pod uvjetom da se izbori istodobno održavaju.“ No, zakon zbirne liste ne zabranjuje niti spominje. Dostupno na <http://chequeado.com/el-explicador/471-colectoras.html>

renoj ljevici. Neočekivano, Cristinin životni i politički partner Néstor u listopadu 2010. preminuo je od srčanog udara. Schamis (2013a, 71) navodi da je argentinsko društvo sklonu nekrofiliji, Peron je kapitalizirao Evitinu smrt, a Cristina Néstorovu. U obraćanju javnosti Cristina je učestalo spominjala „njega“ (El) i njegovo naslijeđe. Kako su padale njezine suze, tako joj je rastao rejting. I ne samo zato. Povoljni devizni tečaj vodio je industrijskom izvozu, država je subvencionirala dio troškove hrane, energije i prijevoza, čime je tradicionalna peronistička koalicija industrijalaca i radnika ponovo stupila na scenu. Uključivanjem radnika neformalnog sektora i nezaposlenih u mirovinski sustav te dodjeljivanjem prava na dječji doplatak, Cristina je dobila glasove siromašnih. Glasove srednje klase donio joj je gospodarski rast, dok je lijevo orijentiranu srednju klasu pridobila legaliziranjem istospolnih brakova, čime je Argentina postala prva država Latinske Amerike koja je to učinila. U kolovozu 2011. održavali su obvezni otvoreni stranački predizbori. Imajući na umu predsjedničke izbore, Cristina je iskoristila predizbore da bi isključila iz predsjedničke utrke sve disidentske peronističke kandidate. U listopadu 2011. kao predsjednički kandidat Fronte za pobjedu Cristina je u prvom krugu glasanja dobila rekordnih 54,11 % glasova, malo manje nego što je nekada dobio utemeljitelj stranke Perón. Peronistička je stranka zadržala većinu u Senatu i vratila kontrolu nad Zastupničkim domom izgublenu 2009. Izbori su pokazali trajnost i ideološku fleksibilnost peronizma u politici Argentine, kao i sposobnost kirchnerizma. Cavallo i Murillo (2012) podsjećaju na to da je još Gibson opisao peronizam kao dvoglavu zvijer – stranku s progresivnom urbanom i konzervativnom ruralnom bazom. Bazirajući se na konzervativno glasačko tijelo, kao što je to učinio 1995. Menem ili na progresivno kao što je to 2011. učinila Cristina, peronizam je demonstrirao da predstavlja pokret koji može računati na glasove „istih“ ljudi iz „istih“ područja, i to iz godine u godinu.

Radikalni elementi Cristinine politike osobito su ojačali nakon Nestorove smrti. Ojačan je utjecaja La Campore, peronističke mladeži koja se nalazi pod izravnom kontrolom Máxima Kirchnera, sina bivšeg predsjednika i sadašnje predsjednice, koja zagovara veće prisutnost države u ekonomiji. U travnju 2012. Kongres je donio odluku o nacionalizaciji 51 % YPF, najveće argentinske naftne kompanije u vlasništvu španjolskog Repsola. Nacionalizacija je u Argentini dočekana s oduševljenjem, ali ne i u Europskoj uniji koja je zaprijetila da će zamrznuti odnose s Argentinom. Nacionalizacija se opravdavala nužnošću kontroliranja za državu ključnoga energetskog sektora, koji je i proglašen od „javnog interesa“.

Za drugoga Cristinina mandata postrožena je devizna kontrola i ograničen uvoz. Agresivna protekcionistička politika dovela je do znatnog pada uvoza, smanjene domaće potrošnje te nestašice nekih proizvoda. Diskri-

miniraju se najvažnije dnevne novine Clarin i La Nacion koje se ne slažu s Cristininim potezima, čime je sloboda medija dodatno ugrožena. Vlada sustavno ignorira odluke sudova i antagonizira sudsku vlast (Schamis 2012, 170). Sredinom 2012. postalo je jasno da je privreda u ozbiljnim problemima. Javni troškovi su veliki, a oslanjanje na politiku redistribucije, koja se pak oslanja na izvoz poljoprivrednih proizvoda dovedena je u pitanje. Gospodarski je rast smanjen, a inflacija koju vlada ne priznaje, prema procjenama neovisnih ekonomista je otprilike 24% godišnje. Vrhunac nezadovoljstva ekonomskom situacijom i Cristininom vladavinom bio je izlazak naroda na ulice gdje je lupanjem po loncima demonstrirao svoje nezadovoljstvo (*carerolazos*). Uslijedio je znakovit pad popularnosti. Za drugoga Cristinina mandata Argentinu je zahvatio proces političke polarizacije različit od polarizacije u ostalim državama regije. Prvu razliku čini to što je kirchnerizam u biti peronizam sposoban kombinirati političku smjelost i tradicionalnu organizacijsku strukturu te uvjerenje da socijalnu participaciju treba kontrolirati „odozgo“ i da treba biti pod pokroviteljstvom države i vođe. Potom, kirchnerizam ne potiče ubrzanje dinamike demokratizacije te narod ne sudjeluje u stvaranju novih ustava kao što čine vlade Venezuele, Bolivije i Ekvadora. Najzad, dok Venezuela i Bolivija prakticiraju „narodni populizam“ u kojemu niže klase stječu političku moć, u Argentini je na snazi populizam Kirchnera koji je dao moć srednjoj klasi (Svampu 2013, 16). Nasuprot Svampu, Schamis (2013, 174-177) smatra da su Kirchneri izgledali i zvučali kao populisti, ali da su im nedostajali elementi da bi ih mogli takvima okarakterizirati – nisu provodili industrijalizaciju, nisu imali čvrste redistributivne programe kojima bi eliminirali siromaštvo, nisu uspjeli organizirati i institucionalizirati višeklasnu koaliciju koja bi ih podupirala. Smatrali ih populistima ili ne, politika Kirchnera može se opisati učestalim korištenjem patronaže i vladanjem dekretima, i sve to u okružju političke fragmentacije. Provodili su politiku institucionalizirane medijacije koja je bila odraz ekonomskog ciklusa, što je u povijesti Argentine već viđeno.

Vanjska politika Kirchnera bila je fokusirana na unutarnju politiku, bila je personalistička, kratkoročna i, unatoč glasnom zagovaranju ljevičarske ideologije, znatno više pragmatična nego ideološka. U sedam desetljeća peronističke vanjske politike jedini kontinuitet predstavljala je njezina subordinacija unutarnjoj politici i ciljevima, bilo izbornim ili financijskim, odbacivanje ideoloških programa ili definiranja nacionalnih interesa. Za peronističke vođe, vanjska je politika bila samo unutarnja politika, ali s drugim sredstvima (Mahmud, 2011:98-100).

ZAKLJUČNE NAPOMENE

Smatramo da se na primjeru peronizma u Argentini može potvrditi da se suvremeni populizam može tretirati kao slabo utemeljena politička ideologija, a ne samo kao politički stil ili diskurs. U radu smo se fokusirali na vladavinu populista i karizmatičnih vođa iz redova peronističke stranke te ekonomski nacionalizam i njihovo suprotstavljanje elitama i „opasnim drugima“. Populisti imaju zajedničko razumijevanje politike, ali ispunjeno različitim vrijednostima. Upravo je navedeno bilo vidljivo u primjeru populizma u Argentini. Utemeljitelj argentinskoga klasičnog populizma Juan Perón ujedno je i osnivač peronističkog pokreta i stranke. Ovisno o ideologiji koja mu je trenutačno više odgovarala, Peron je manevrirao između desne (konzervativizam) i lijeve (liberalizam) političke opcije. Prvi uzor bio mu je talijanski fašizam, poslije meksički populizam. Jednom su mu „opasni drugi“ bili zemljoposjednici, drugi put je to bila Katolička crkva, a treći put inteligencija i lijevi gerilski pokreti unutar same peronističke stranke. Peronističkoj je stranci pripadao i Carlos Menem, vodeći primjer latinskoameričkoga neoliberalnog neopopulista. Njegov narodni neprijatelj bila je privreda u državnom vlasništvu koju je stoga trebalo privatizirati, a pritom zaštititi „gubitnike“ neoliberalizma. Stoga je lijevi ideološki predznak predsjedničke kampanje, dolaskom na vlast zamijenio desnim.

Peronizam je i trenutačno na vlasti u Argentini, no ovaj put u vidu kirchnerizma. Vladavinu Kirchnera teško je okarakterizirati. Jedni smatraju da predstavlja lijevu vladu proizišlu iz etablirane populističke stranke, drugi da provode politiku koja je u nedostatku čistoga ideološkog identiteta imala odlike umjerene i radikalne ljevice, treći da zagovaraju „populizam srednje klase“, a četvrti da su postpopulisti. No, bez obzira na karakterizaciju, Kirchneri su peronisti koji, kao i njihovi stranački prethodnici, imaju narodne neprijatelje i „opasne druge“. Najprije je to bio Vašingtonski konsenzus, potom udruge proizvođača unosnih izvoznih poljoprivrednih proizvoda, onda opozicijski mediji, Repsol i najzad suparnici unutar peronističke stranke. Canovan (1999, 2-3) navodi da u modernim demokratskim društvima populizam predstavlja revolt naroda protiv etabliranih struktura moći, osobito etabliranih stranaka te dominantnih ideja i vrednota društva. No, u Argentini nije bio izražen revolt protiv etabliranih stranaka, jer je peronistička stranka bila etablirana stranka. Identitet populista određen je i mogućnošću ili nemogućnošću nacionalne kontrole nad ekonomskim resursima. Perón je u razdoblju 1946. – 1955. bio u mogućnosti kontrolirati ekonomske resurse i izvoz poljoprivrednih proizvoda, što mu je omogućivalo stvaranje i distribuciju viškova te provođenje politike ISI. No, u razdoblju 1973. – 1974. nije upravljao ekonomskim resursima i nije imao što redistribuirati. Za Menema nije bilo ekonomskih resursa koji

bi se mogli kontrolirati, ali je pronađen način kako doći do novca i potencijalnih viškova – prodajom državnih poduzeća. Dio sredstava distribuirao se Menemovim pristašama, a dio se trošio na servisiranje dugova. Nestor Kirchner je imao sreće jer se njegov dolazak na vlast poklopio s novim ekonomskim ciklusom dizanja cijena primarnih proizvoda, a još k tome je uspio restrukturirati dugove. Suprugovu politiku nastavila je i Cristina, a po uzoru na osnivača stranke pokušala je financirati redistribuciju viškova oporezivanjem poljoprivrednih proizvođača izvoznika, no nije uspjela.

Iako su zastupali različite ideologije, peronizam, menemizam i kirchnerizam imaju puno više sličnosti nego razlika. U tablici 1. odabrane su neke od najvažnijih odlika populizma – postojanje karizmatičnog vođe, vezanost pokreta uz stranku, državno kontrolirana privreda, višeklasna koalicija, inkluzija subordiniranih građana, redistribucija bogatstva i nepoštovanje ustavnih ograničenja moći vođe i države. Namjera je usporediti koliko je populističkih karakteristika bilo prisutno, te ustanoviti može li se vladavina Perona, uključujući i Isabel, Menema te Kirchnera okarakterizirati populističkom (minimalno četiri karakteristike). I dok je za prvog i drugoga Perónova predsjedničkog mandata (1947. – 1955.) prisutno svih sedam spomenutih karakteristika, za trećeg mandata (1973. – 1974.) nedovoljan ih je broj da bi se njegova vladavina mogla okarakterizirati populističkom, kao niti za vladavine Isabel koja nije bila karizmatični vođa. Za Menemove vladavine (1989. – 1999.) bilo je prisutno pet od sedam populističkih odlika, a nemogućnost kontroliranja privrede uzrokovala je i nemogućnost distribucije bogatstva. Za Kirchnera (2003. do danas) prisutne su gotovo sve spomenute karakteristike, na temelju čega možemo zaključiti da kirchnerizam ima više sličnosti s prvim dvama Peronovim mandatima, nego s menemizmom.

Da populizam u Argentini možemo smatrati političkom ideologijom, ide u prilog i činjenica da se uz prezimena spomenutih vođa dodaje u španjolskom jeziku nastavak ismo (izam u hrvatskom) kako bi se označilo razdoblje njihove vladavine. Stoga peronizam, menemizam i kirchnerizam možemo smatrati slabom političkom ideologijom. Želja za nastavkom kirchnerizma i trećim mandatom Cristine Fernández de Kirchner nije naišla na odobravanje javnosti, opozicijskih stranka, čak niti dijela peronističke stranke. Trenutačno se ne zna tko će biti peronistički predsjednički kandidat na izborima 2015. te hoće li pobijediti ili izgubiti. No, ono što se može pretpostaviti da će, ovisno o političkoj situaciji, i Kirchnerovi nasljednici pronaći nove neprijatelje i „opasne druge“ o kojima će ovisiti ideološki predznak peronističke stranke.

Tablica 1. Odabrane karakteristike populizma na primjeru peronističke stranke

	PERONIZAM		MENEMIZAM		KIRCHNERIZAM	
karizmatični vođa	DA Juan Perón (1947-1955)	DA Juan Perón (1973-1974)	NE Isabel Perón (1974-1976)	DA Carlos Menem (1989-1999)	DA Nestor Kirchner (2003-2007)	DA Cristina Fernández de Kirchner (2007-danas)
nacionalni pokret vezan uz peronističku stranku	DA	DA	DA	DA	DA	DA
državno kontrolirana privreda	DA	NE	NE	NE	DA	DA
višeklasna koalicija	DA	DA	NE	DA	?	?
inkluzija subordiniranih građana	DA	NE	NE	DA	DA	DA
redistribucija bogatstva	DA	NE	NE	NE	DA	DA
nepoštovanje ustavnih ograničenja moći vođe i države	DA	?	?	DA	DA	DA

CITIRANA LITERATURA

- Arditi, Benjamin. 2005. „Populism as an Internal Periphery of Democratic Politics.“ In ed. Panizza, Francisco. *Populism and the mirror of democracy*. London, New York: Verso.
- Barroso, Sebastian. 2005. „The Discursive Continuities of the Menemist Rupture“ In ed. Panizza, Francisco. *Populism and the mirror of democracy*. London, New York: Verso.
- Canovan, Margaret. 1999. „Trust the People! Populism and the Two Faces of Democracy.“ *Political Studies* 47: 2-16.
- Mudde, Cas. 2004. „The Populist Zeitgeist.“ *Government and Opposition* 39 (4): 542-563.
- Castañeda, Jorge. 2006. „Latin America’s Turn Left“, *Foreign Affairs* 85. dostupno na: <http://www.foreignaffairs.com/articles/61702/jorge-g-castaneda/latin-americas-left-turn>
- Cavalo, Ernesto. Murilo, Victoria. 2012. „Argentina: The Persistence of Peronism“ *Journal of Democracy* 23. (2): 148-161.
- Hernandez, Israel. „A New Left in Latin America? Or the Same Shades of Old Politics?“, dostupno na: <http://www.global-politics.co.uk/issue6/hernandez/>
- Herrera, Veronica. 2007. „The Persistence of Peronism.“ *Center for Latin American Studies UC Berkley* Spring 2007.
- Jones, Mark. 1999. „Evaluating Argentina’s Presidential Democracy.“ In ed. Scott

- Mainwaring and Matthew *Soberg Shugart*. *Presidentialism and Democracy in Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kos-Stanišić, Lidija. 2011. „Nova radikalna ljevica u Latinskoj Americi.“ *Političke analize* 6: 3-7.
- Kos-Stanišić, Lidija. 2010. *Latinska Amerika i suvremeni svijet*. Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Malamud, Andres. 2011. „Argentine Foreign Policy under the Kirchners: Ideological, Pragmatic or Simply Peronist?“ In ed. Gian Luca Gardini and Lambert Peter. *Latin American Foreign Policies: Between Ideology and Pragmatism*. New York: Palgrave Macmillan.
- De la Torre Carlos and Arnson Cynthia J. 2013. *Latin American Populism in the Twenty-First Century*. Washington DC: Woodrow Wilson Center Press, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Levitsky, Steven. 2003. „Argentina From Crisis to Consolidation (and Back).“ In ed. Jorge I. Domínguez and Michael Shifter. *Constructing Democratic Governance in Latin America*. Baltimore & London: The Johns Hopkins University Press.
- Levitsky, Steven. 2005. „Argentina Democratic Survival amidst Economic Failure.“ In ed. Frances *Hagopian* and Scott P. *Mainwaring*. *Third wave of democratization in Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levitsky, Steven. Murillo, Maria Victoria. 2008. „From Kirchner to Kirchner.“ *Journal of Democracy* 19 (2): 16-30.
- Merkel, Wolfgang. 2011. *Transformacija političkih sustava: Uvod u teoriju i empirijsko istraživanje transformacije*. Zagreb: Biblioteka politička misao.
- Mustapic, Ana Maria. 2002. „Argentina – Del Partidío Peronista al Partidío Justicialista. Las Transformaciones de un partido carismatico.“ In ed. Marcelo Cavarozzi and Abal Medina. *El asedio a la política – los partidos latinoamericanas en a era neoliberal*. Buenos Aires: Homo sapiens Ediciones.
- O'Donnell, Guillermo. 1992. *Delegative Democracy?* University of Notre Dame: Helen Kellogg Institute for International Studies, dostupno na: <http://kellogg.nd.edu/publications/workingpapers/WPS/172.pdf>
- Petras, James. Veltmeyer, Henry. 2009. *What's Left in Latin America? Regime Change in New Times*. Burlington: Ashgate Publishing Company.
- Cheresky, Isidoro. 2001. *Política e instituciones en las nuevas democracias latinoamericanas*. Buenos Aires – Barcelona – Mexico: Paidós.
- Pressly, Linda. 2012. *The 20-year odyssey of Eva Peron's body*. BBC News, 26.07.2012., dostupno na: <http://www.bbc.co.uk/news/magazine-18616380>
- Quiroga, Hugo. 2005. *La Argentina en emergencia permanente*. Buenos Aires: Edhasa.
- Rovira, Kaltwasser Cristobal. 2010. „Moving Beyond the Washington Consensus:

- The Resurgence of the Left in Latin America.“ *Internationale Politik und Gesellschaft* 3: 52-62.
- Schamis, Hector. 2006. „A „Left Turn“ in Latin America – Populism, socialism and democratic institutions.“ *Journal of Democracy* 17: 20-38.
- Phillip, George. 1998. „The New Populism, Presidentialism and Market-Orientated Reform in Spanish South America.“ *Government and Opposition* 33 (1): 81-97.
- Schamis, Hector. 2013. „From the Perons to the Kirchners: „Populism“ in Argentine Politics.“ In ed. De la Torre Carlos and Arnson Cynthia J. *Latin American Populism in the Twenty-First Century*. Washington DC: Woodrow Wilson Center Press, Baltimore: The Johns Hopkins University Press.
- Schamis, Hector. 2013a. „Argentina’s Democratic Decay.“ *Current History* 112. (751): 70-77.
- Stokes, Susan. 2009. *Globalization and the Left in Latin America*
- Stokes, Susan C. 2009. „Globalization and the Rise of the Left in Latin America.“ Unpublished manuscript, dostupno na:
http://www.yale.edu/macmillanreport/resources/Stokes_GlobalizationLeft.pdf
- Seveso, Cesar. 2011. „Millions of Small Battles the Peronist Resistance in Argentina.“ *Buletin of Latin American Research, Society for Latin American Studies*. Oxford and Malden: Blackwell Publishing.
- Svamp, Maristella. 2013. „La década kirchnerista: Populismo, clases media y revolución pasiva.“ *LASA Forum* 2013 44 (4): 14-16.
- Šalaj, Berto. 2012. „Što je populizam?“ *Političke analize* 11: 55-61.
- Šalaj, Berto. 2013. „Suvremeni populizam.“ *Anali Hrvatskog politološkog društva* 2012: 21-49.
- Arson, Cynthia and Perales Jose Raul. 2007. „The New Left and Democratic Governance in Latin America.“ Washington: Woodrow Wilson International Center for Scholars.
- Vacas, Aldo. 2006. „Argentina, Politics of Latin America.“ In ed. Vanden H. and Prevost G. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Waisman, Carlos. 1999. „Argentina: Capitalism and Democracy.“ In ed. Larry Diamond, Juan Linz and Seymour Martin Lipset. *Democracy in Developing Countries Latin America*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Howard J. Wiarda, Harvey F. Kline. 2001. *An Introduction to Latin America Politics and Development*. Boulder: Westview press.

INTERNETSKI IZVORI:

<http://www.infolatam.com/2012/08/21/la-deuda-que-argentina-tiene-por-pagar/>

<http://www.infolatam.com/2012/08/19/%C2%BFse-anticipa-la-ofensiva-k-por-la-reeleccion/>

<http://www.infolatam.com/2012/08/09/cristina-ya-trabaja-para-2015/>

<http://www.infolatam.com/2012/08/07/el-plan-de-cristina-negociar-con-repsol-pero-sin-brufau/>

<http://www.infolatam.com/2012/08/05/el-camino-erratico-de-la-presidenta/>

<http://www.infolatam.com/2012/08/01/fernandez-y-chavez-firman-una-alianza-estrategica-entre-ypf-y-pdvsa/>

<http://www.infolatam.com/2012/07/26/guerra-de-clanes-en-el-sidicalismo-argentino/>

<http://www.infolatam.com/2012/08/27/imagen-de-presidenta-argentina-fernandez-vuelve-a-caer/>

<http://www.frenteparalavictoria.org/>

<http://chequeado.com/el-explicador/471-colectoras.html>

SUMMARY

POPULISM IN ARGENTINA – SEVEN DECADES OF PERONISM

The article presents seven decades of Peronism and its ideological transformation. The first chapter presented the main characteristics of populism in Latin America, while the second and third analyzes the politics of charismatic leaders Peron party - Juan Peron, representative of classical populism, and Carlos Menem, representative of neo-liberal populism. The last chapter is devoted to the ideology and politics of the couple Nestor and Cristina Kirchner. All these Peron leaders, depending on the political situation, maneuvered between the political left and right options. The fact that a populist movement, Peronism, can easily modify your content speaks in favor of the thesis that populism is a poorly-based ideology. The author argues that on the example of economic nationalism and opposition elites and „dangerous to others“ and concludes that, although they represented different ideologies, Peronism, ‘menemism’ and *kirchnerism* have much more similarities than differences.

KEY WORDS: populism, Argentina, Peron party, Juan Peron, Carlos Menem, Nestor and Cristina Kirchner